

Vzdělávání a trh práce.
Vzdělávání jako veřejně
poskytovaný statek.

6. 3. 2014

Vzdělávání a trh práce

- přínosy jednotlivce ze vzdělávání: vyšší očekávané příjmy, nižší riziko ztráty zaměstnání a lepší prac. místo
- pozice na trhu práce - *primární* a *sekundární* trh
- lidé s nižší kvalifikací více ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností
 - společ. důsledky: nevyužití LK, nižší výnos na daních, vyšší sociální dávky, zhoršení zdraví, kriminality...
 - indiv. důsledky: snížení životní úrovně, změnu vnímání času, ztrátu statusu, zhoršení rodinných vztahů, zdraví...
- specifická míra nezaměstnanosti – jeden z hl. ukazatelů TP

(Ne)zaměstnanost a dosažené vzdělání

Obr. Nezaměstnanost podle dosaženého vzdělání za 3. čtvrtletí 2013 (v %)

Vzdělání	Celkem	Muži	Ženy
Základní a bez vzdělání	23,9	24,9	22,9
Střední bez maturity	8,0	6,0	11,8
Střední s maturitou	5,7	4,7	6,6
Vyšší a vysokoškolské	3,2	2,8	3,6
Obecná míra nezaměstnanosti	6,9	5,8	8,4

Ohodnocení zaměstnanců dle dosaženého vzdělání

Obr. Výše hrubé měsíční mzdy podle vzdělání

VZDĚLÁNÍ ZAMĚSTNANCE	Průměrná mzda	Mzdy v důležitých kvantilech						
		P5	P10	P25	P50	P75	P90	P95
		5. percentil	1. decil	1. kvartil	Medián	3. kvartil	9. decil	95. percentil
Základní a nedokončené	16 909	8 988	9 955	12 047	15 658	20 343	25 353	29 017
Střední bez maturity	19 949	9 745	10 922	14 189	18 789	24 033	29 900	34 136
Střední s maturitou	25 941	10 942	13 286	17 918	23 311	30 081	39 249	47 600
Vyšší odborné a bakalářské	30 517	13 139	16 408	21 135	26 523	34 293	45 174	57 876
Vysokoškolské	43 410	15 812	20 373	25 420	32 912	47 896	72 482	98 245

Vzdělání a složitost práce

Obr. Distribuce mezd podle klasifikace zaměstnání (dle CZ-ISCO), 2012 (v Kč)

Klasifikace zaměstnání	Průměrná mzda	1. decil	1. kvartil	medián	3. kvartil	9. decil
Zaměstnanci v ozbrojených silách	25290	15286	18160	23644	29159	37207
Řídící pracovníci	58343	19410	28293	40395	62820	108118
Specialisté	36592	20968	24343	29479	41535	59725
Techničtí a odborní pracovníci	28780	16017	20729	25933	33174	43211
Úředníci	22578	12768	16757	20967	26527	33400
Pracovníci ve službách a prodeji	16445	9685	11295	14617	18968	25507
Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství	18812	12979	14994	18034	21759	25449
Řemeslníci a opraváři	21730	12559	16245	20743	25980	31877
Obsluha strojů a zařízení, montéři	21112	12602	16142	20417	24977	30312
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	14627	9067	10880	13334	17366	21760

Vzdělávací politika a politika zaměstnanosti

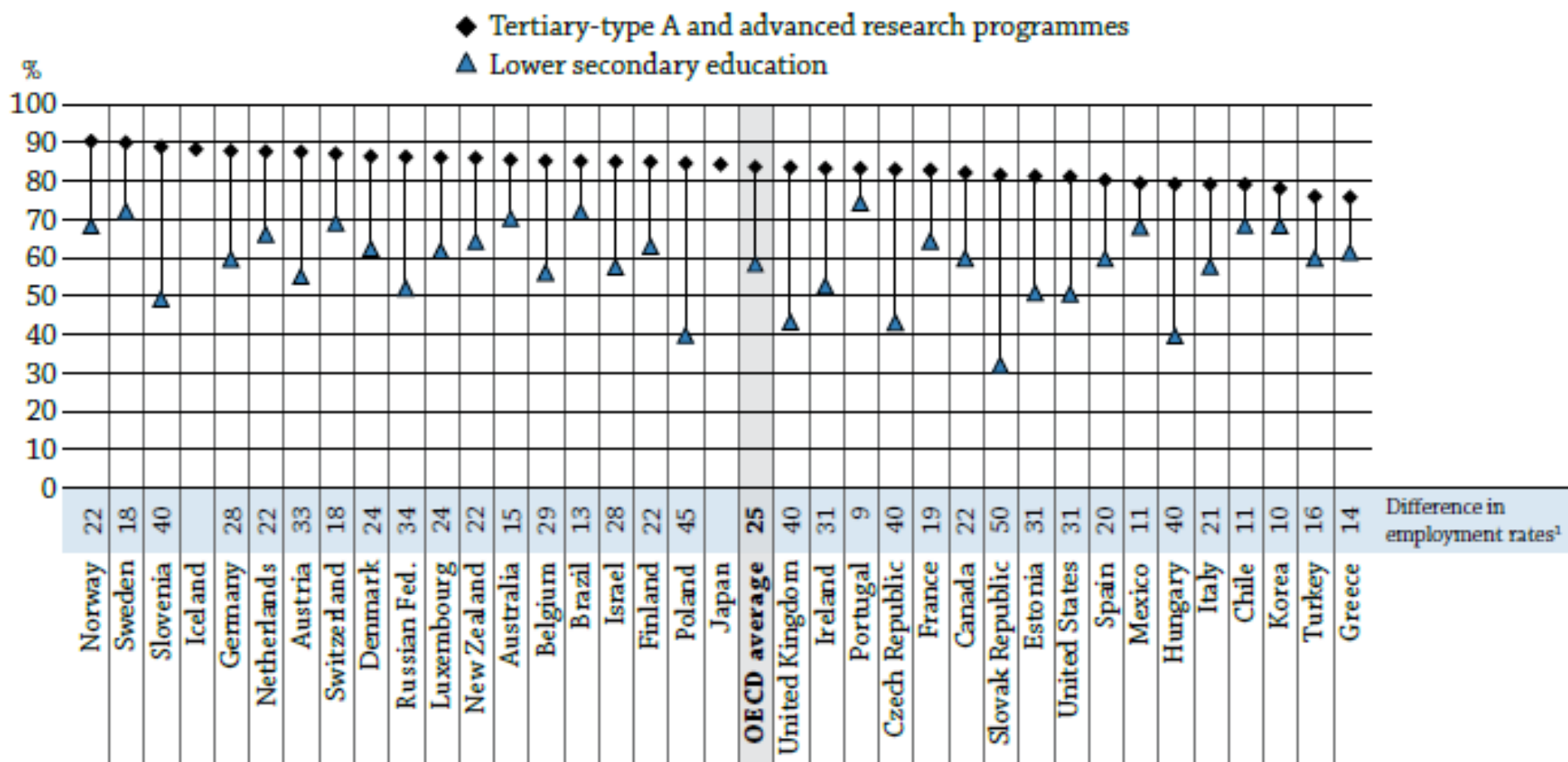
- *Podmínky efektivního využití LK (opak.):*
 - flexibilní trh práce
 - flexibilní školství
 - celoživotní vzdělávání
- úzká propojenost obou politik
- (ne)flexibilita školství
 - míra nezaměstnanosti absolventů škol
 - délka hledání prvního zaměstnání
 - podíl absolventů na rekvalif. kurzech
 - profese absolventa neodpovídající jeho vzdělání

Jak vzdělávání ovlivňuje pozici na pracovním trhu? (OECD, Indicator A5)

• Hlavní zjištění Education at a Glance 2013

- Lidé s terciárním vzděláním (=VŠ/VOŠ): vyšší míra zaměstnanosti + vyšší pravděpodobnost zaměstnání na plný úvazek („FT“)
- Míra nezaměstnanosti téměř 3 krát vyšší v případě jedinců bez vyššího sekundárního vzdělání (=SŠ; prům. OECD 13 %) v porovnání s VŠ/VOŠ (5 %)
- Jedinci s ukončeným SŠ vzděláním větší šance na zaměstnání než jedinci bez
- Nejmenší rozdíly M/Ž v případě VŠ/VOŠ (nejvyšší u jedinců bez SŠ)
- Pravděpodobnost zaměstnání na FT roste s úrovní vzdělání (méně než SŠ - 64 %, SŠ - 71 %, VŠ/VOŠ - 75 %)
- U žen nižší pravděpodobnost FT (60 %) než u mužů (80 %), roste ale s úrovní vzdělání
- Jedinci s odborným SŠ vzděláním vyšší pravděpodobnost zaměstnání (76 %) než jedinci se všeobecným SŠ vzděláním (70 %)

Chart A5.1. Employment rates among 25-64 year-olds, by educational attainment (2011)

1. Difference in employment rates (in percentage points) between tertiary-educated adults and those with only lower secondary education.

Countries are ranked in descending order of the employment rate of tertiary-educated 25-64 year-olds.

Source: OECD, Table A5.1a. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm)

StatLink <http://dx.doi.org/10.1787/888932846481>

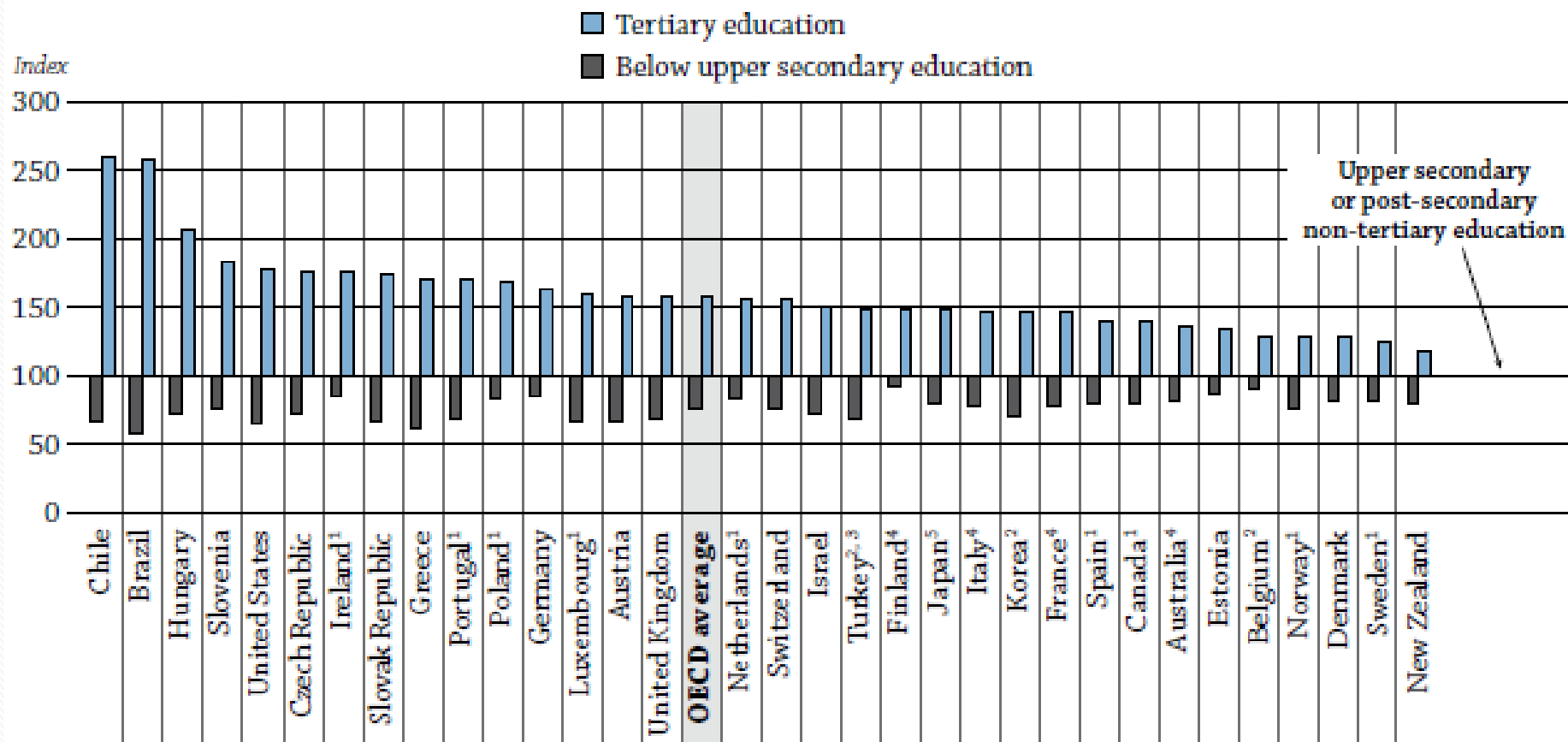
Jaké mzdové výhody přináší vzdělávání?

OECD Indicator A6

- **Hlavní zjištění Education at a Glance 2013**
 - Ve všech OECD zemích pro mzdy dospělých platí:
VŠ/VOŠ > SŠ/nástavba > ZŠ
 - Rozdíly v příjmech mladších a starších zaměstnanců rostou s vyšším vzděláním
 - Ve všech stupních vzdělávání rozdíly v příjmech M/Ž, nejvíce ve VŠ/VOŠ
 - Ve většině zemí více než 1/2 studentů (15-24 let) příjmy ze zaměstnání
 - 67 % studentů (25-29 let) příjmy ze zaměstnání
 - Lidé s nižším než SŠ vzděláním čelí během života velkým mzdovým znevýhodněním

Chart A6.1. Relative earnings of 25-64 year-old workers, by educational attainment (2011)

Upper secondary or post-secondary non-tertiary education = 100

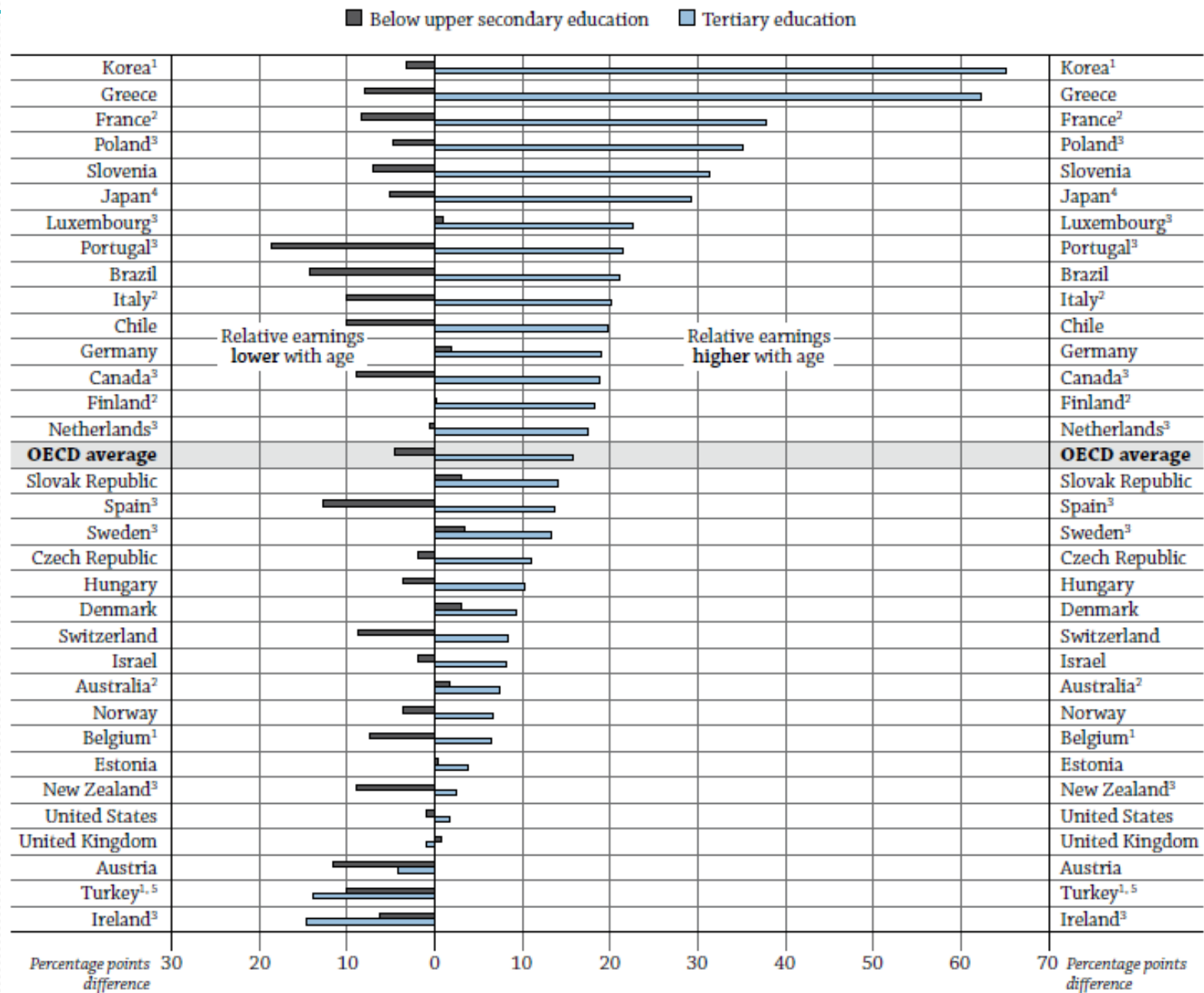
1. Year of reference 2010.
2. Earnings net of income tax.
3. Year of reference 2005.
4. Year of reference 2009.
5. Year of reference 2007.

Countries are ranked in descending order of the relative earnings of 25-64 year-olds with tertiary education.

Source: OECD. Table A6.1. See Annex 3 for notes (www.oecd.org/edu/eag.htm).

Chart A6.3. Differences in relative earnings between older workers and all workers, by educational attainment (2011)

Percentage points difference, earnings relative to upper secondary or post-secondary non-tertiary

Vzdělávání jako veřejně poskytovaný statek

- **Veřejné statky** (opáčko z mikra a VEEK ☺)
- PGs jako jeden z případů **selhávání trhu** ...-> vláda by měla vytvořit optimální podmínky pro produkci a zabezpečování PGs
- institucionální kritérium dělení statků - *Jak jsou produkovány a financovány?*
 - statky tržní a netržní / polotržní
- ekonomické kritérium – podle charakteru spotřeby
 - statky veřejné – smíšené – soukromé
- **Čisté veřejné statky** (PPGs)
 - nerivalita & nevylučitelnost
+ nedělitelnost

Vzdělávání jako veřejně poskytovaný statek

- Veřejné vs. veřejně poskytované statky – způsob alokace vs. objektivní vlastnosti statku
- **veřejně poskytované statky** – nenulové MC spojené se zvýšeným počtem spotřebitelů
- vzdělávání nemá podstatu PPG (snadnost vyloučení + MC poskytování $\neq 0$)
- základní vzdělávání = „statek pod ochranou“ (=PPG)
- VŠ vzdělávání – vyloučení možné (na základě úrovně znalostí)

→ *Proč by vzdělávání mělo být financováno a poskytováno veřejně?*

Proč nelze zavést čistý trh ve vzdělávání?

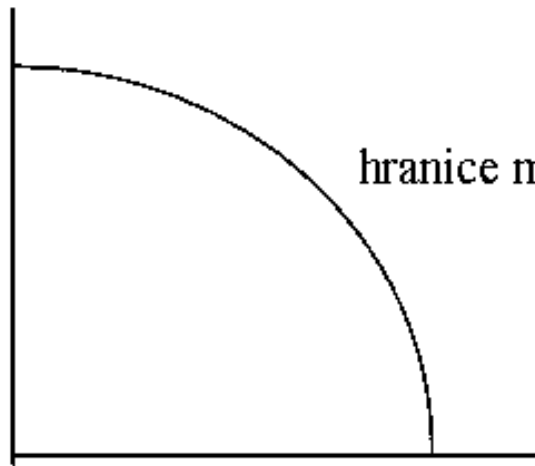
- nedokonalost kapitálového trhu
 - asymetrické informace
 - externality
 - možnost vzniku monopolu
- + právo na vzdělání (LZPS)

Efektivnost poskytování vzdělávání vs. rovnost při jeho poskytování

- **efektivnost** - snaha určit optimální množství vzdělávání -> maximalizace společ. užitku
 - potřeba specifikovat C&B vzdělávání
 - **rovnost** (spravedlivost) – LZPS, čl. 33: “
 1. *Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.*
 2. *Občané mají právo na bezplatné vzdělání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysokých školách.*
 3. *Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělání poskytovat za úplatu.*
 4. *Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.*“
- ...LZPS definuje vzdělávání jako PG – nutnost zpřístupnit všem občanům bez ohledu na soc. problémy

Efektivnost poskytování vzdělávání vs. rovnost při jeho poskytování

rovnost

hranice možností dosažení určité míry efektivnosti a rovnosti

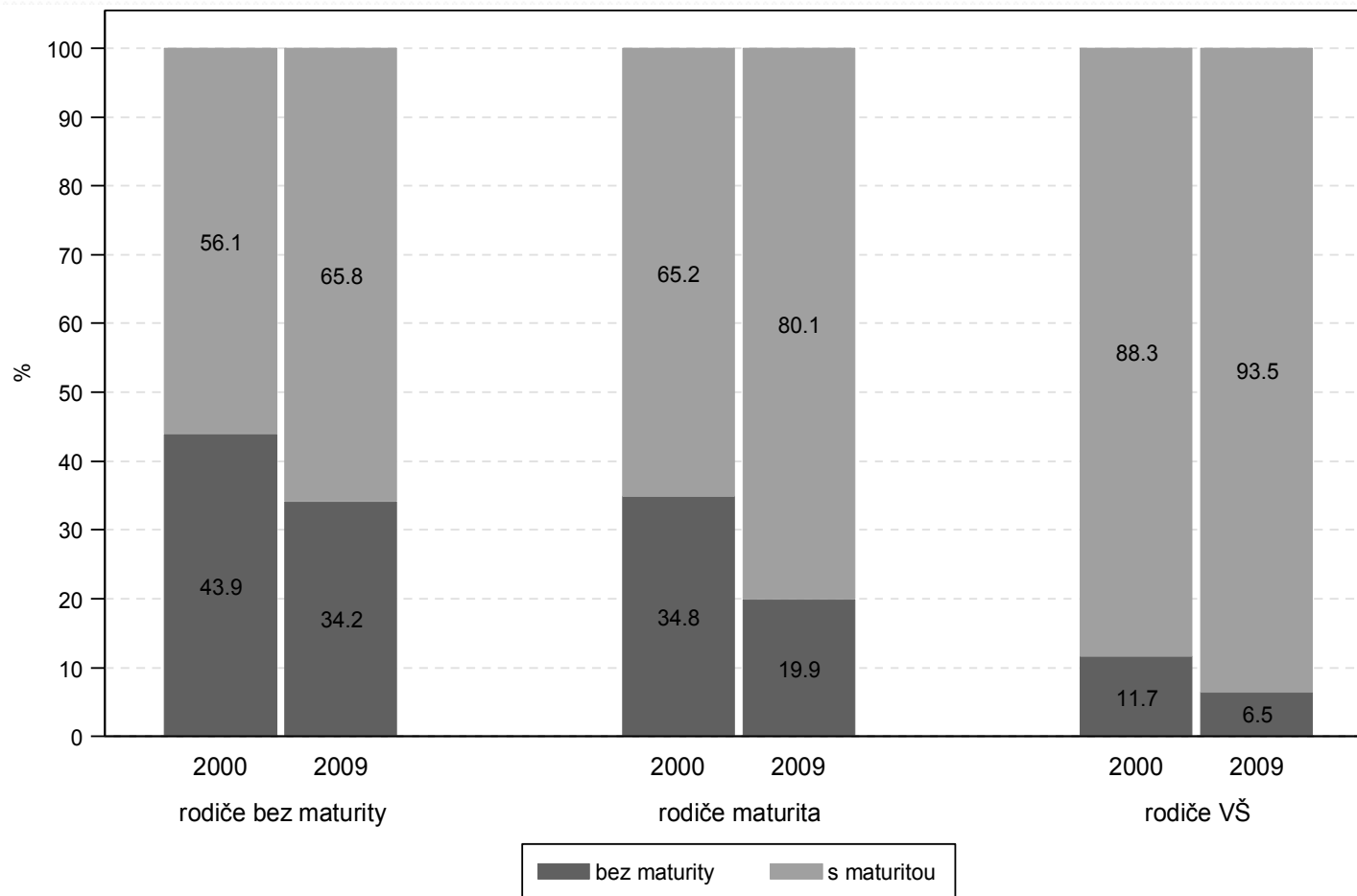
efektivnost

Zdroj: Benčo (2002), s. 68

Rovné příležitosti a vzdělávání

- ČR se v r. 2001 zavázala k zajištění větší spravedlivosti vzdělávací soustavy (*Národní program rozvoje vzdělávání – „Bílá kniha“*)
- za nespravedlivé považujeme (vzdělanostní) nerovnosti, které nejsou způsobeny schopnostmi či úsilím jedince
- rovnost šancí v právním (1), ekonomickém(2) a sociologickém (3) smyslu
 - 1) neexistence zákonných bariér znevýhodňujících urč. sociální skupinu
 - 2) eliminace finančních bariér přístupu k urč. statkům
 - 3) rodina původu nelimituje životní možnosti jedince
- viditelnost nerovných šancí ve vzdělávacím systému – složení vzdělanostních stupňů podle třídní nebo etnické příslušnosti
- problém reprodukce třídních nerovností mezi generacemi
- empir. data – výzkum PISA – reader (Fónadová, KATRŇÁK, 2013)

Obr. Podíl přijatých do středního vzdělávání bez maturity a s maturitou podle vzdělání rodičů v letech 2000 a 2009

Zdroj: PISA, 2000, 2009

Zdroje

- Páleníková, M. (2013). *Vzdělávání a trh práce*.
- Fónadová, L. – Katrňák, T. (2013). *Rovné příležitosti a vzdělávání*.

(Základní studijní text)

- BENČO, J. (2002). *Ekonomía vzdelávania. Bratislava: IRIS, 2002. 185 s. ISBN 80-89018-41-6. (knihovna ESF)*
- OECD (2013), *Education at a Glance 2013: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2013-en>. Dostupné z <http://www.oecd.org/edu/eag2013%20%28eng%29--FINAL%2020%20June%202013.pdf>.*

Děkuji za pozornost!